

Projekt

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA MARKI**

z dnia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 roku poz. 40) w związku z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2022 roku poz. 447, 1700 i 2140) Rada Miasta Marki uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 w brzmieniu stanowiącym załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Marki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miasta Marki
z dnia 2023 r.

Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025

Opracowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach

Skróty użyte w dokumencie

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

PWD – Placówka wsparcia dziennego

CAF3- Centrum Aktywności Fabryczna 3 w Markach

PPP- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna

GUS – Główny Urząd Statystyczny

MOK – Marecki Ośrodek Kultury

MPPDiR - Marecki Punkt Pomocy Dziecku i Rodzinie

OPS – Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wołominie

PIK – Punkt Informacyjno-Konsultacyjny w Markach

PUP – Powiatowy Urząd Pracy w Wołominie

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Rodzina do podstawowa grupa społeczna, najistotniejsza z punktu widzenia prawidłowego funkcjonowania człowieka. Swoje podstawowe potrzeby od najmłodszych lat zaspokajamy właśnie poprzez relacje nawiązywane w rodzinach biologicznych. Rodzina zaspokaja potrzebę bezpieczeństwa dziecka, potrzeby emocjonalne, intelektualne, materialne, społeczne. Doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego i wartości przekazane przez rodziców czy opiekunów stają się wyznacznikiem i punktem odniesienia decyzji podejmowanych przez człowieka już w jego dorosłym życiu. W rodzinach kształtuje się system wartości i wzorce zachowań każdej jednostki ludzkiej. Z uwagi na znaczenie rodzin dla prawidłowego rozwoju każdego człowieka istotne jest sprawne eliminowanie wszelkich dysfunkcji diagnozowanych w rodzinach. Dziecko ma prawo do ochrony i bezpiecznych warunków życia, rodzina zaś do odzyskania pełnej zdolności do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Do czynników, które składają się na dysfunkcyjność rodzin, należy wymienić: niezaradność życiową dorosłych członków rodziny, brak poczucia sprawstwa, motywacji do pracy nad zmianą sytuacji życiowej, brak stabilizacji zawodowej i materialnej, niski poziom umiejętności wychowawczych i związaną z tym niewydolność w sprawach opiekuńczych, niski poziom kulturalny i moralny, niewydolność wychowawczą, uzależnienia jednego lub obojga rodziców, przemoc słowną, fizyczną i emocjonalną. Specjaliści pracujący z rodzinami w kryzysie zwracają uwagę na złożoność tych problemów w każdej z rodzin oraz ich współwystępowanie. Waga problemów diagnozowanych w rodzinach zwraca uwagę na konieczność dywersyfikacji metod oddziaływania na rodziny oraz współdziałania instytucji wspierających rodziny. Istotne jest również skupienie uwagi nie tylko na problemach dziecka, lecz całej rodziny. Priorytetowe w pracy z rodziną jest odbudowanie prawidłowych relacji oraz umiejętności jej członków do pełnienia ról społecznych.

Istotne w pracy z rodzinami w kryzysie jest zindywidualizowanie wsparcia, jego zróżnicowanie, ale również profilaktyczny charakter. Dla skuteczności podejmowane pracy niezwykle ważne jest wczesne diagnozowanie problemów. Innym czynnikiem zwiększającym efektywność pracy z rodziną jest uzyskanie akceptacji przez jej członków w odniesieniu do zaplanowanych działań. Zaangażowanie członków rodzin jest podstawą uzyskania realnej i trwałej zmiany.

Miasto Marki charakteryzują wyjątkowe na tle województwa mazowieckiego i całego kraju tendencje demograficzne, tj. dodatni przyrost naturalny, stosunkowo niewielki procent osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, wpływające pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy gminy. W gminie jest znacząca liczba rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym i szkolnym, rodzin pozostających bez wsparcia rodzin pochodzenia (ze względu na fakt, iż Marki charakteryzuje dodatnie saldo migracji), z obciążeniami finansowymi, rodzin zagrożonych kryzysem z uwagi na wielość i złożoność obowiązków o charakterze rodzinnym, finansowym i zawodowym. Nakłada to na instytucje wspierające rodziny obowiązek uruchamiania usług kierowanych właśnie do rodzin, w celu ich integrowania ze społecznością lokalną, diagnozowania, udzielania wsparcia w zakresie wyjścia z sytuacji kryzysowej.

Gmina Miasto Marki od wielu lat prowadzi działania na rzecz wspierania rodziny. Na terenie miasta funkcjonują instytucje publiczne oraz podmioty społeczne (organizacje pozarządowe), które tworzą lokalny system wspierania rodziny.

I. Podstawy prawne

Program będzie realizowany w oparciu o następujące przepisy prawa:

- 1) art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), zgodnie z którym *„Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych”;*
- 2) art. 9 ust. 1-4 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 Nr 120 poz. 526 z późn. zm), zgodnie z którym *„1. Państwa-Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z*

rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję odnośnie do miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka. 2. W każdym postępowaniu podejmowanym stosownie do ustępu 1 niniejszego artykułu należy umożliwić wszystkim zainteresowanym stronom uczestnictwo w tym postępowaniu oraz wyrażenie przez nie swoich opinii. 3. Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka. 4. W przypadku gdy tego rodzaju separacja jest wynikiem działania podjętego przez Państwo-Stronę, takiego jak zatrzymanie, uwięzienie, wygnanie, deportacja lub śmierć (w tym śmierć spowodowana jakąkolwiek przyczyną podczas zatrzymania przez państwo) jednego lub obojga rodziców dziecka lub dziecka, państwo zapewni, na żądanie, rodzicom dziecka, dziecku lub - jeżeli będzie to właściwe - innemu członkowi rodziny podanie istotnych informacji dotyczących miejsca pobytu nieobecnych członków rodziny, jeśli treść tej informacji nie przyniesie szkody dobru dziecka. Ponadto Państwa-Strony zapewnią, aby wniesienie takiej prośby samo przez się nie pociągało żadnych ujemnych następstw dla osoby (osób), której(ych) dotyczy”;

- 3) art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2022 poz. 447 z późn. zm.), zgodnie z którym „Do zadań własnych gminy należy:
 - 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny”;
- 4) art. 1 ust. 2 oraz art. 4 ust. 2 pkt 1, 2, 6 ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. 2020 poz. 1329), zgodnie z którym „Art. 1. Ustawa określa uprawnienia kobiet w ciąży i rodzin do wsparcia w zakresie dostępu do:
 - 2) instrumentów polityki na rzecz rodziny” oraz „Art. 4. 2. Wsparcie, o którym mowa w art. 1, obejmuje także zapewnienie:
 - 1) dostępu do poradnictwa w zakresie rozwiązań wspierających rodzinę;
 - 2) jednorazowego świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu;
 - 6) innych świadczeń, w tym w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej”;

- 5) art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2021 poz. 2268, z późn. zm.), zgodnie z którym *„Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”*;
- 6) art. 6 ust. 2 pkt 2-3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2021 poz. 1249), zgodnie z którym *„Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia”*;
- 7) art. 4 ust. 1 pkt 2-3 ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2021 poz. 1119 z późn. zm), zgodnie z którym *„Prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin. W szczególności zadania te obejmują: 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie; 3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych”*;
- 8) art. 10 ust. 1 pkt 2-3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2020 poz. 2050 z późn. zm.), zgodnie z którym *„Przeciwdziałanie narkomanii należy do zadań własnych gminy, obejmujących: 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej; 3) prowadzenie*

profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo—rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych”.

II. Powiązania z dokumentami strategicznymi

Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 wpisuje się w założenia dokumentów strategicznych na poziomie wojewódzkim i gminnym.

Na poziomie województwa jest spójny z Wojewódzkim Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025¹. Strategicznym celem programu wojewódzkiego, w który wpisuje się dokument wdrażany w Mieście Marki, jest tworzenie i przywrócenie stabilnych warunków dla bezpiecznego funkcjonowania rodzin oraz rozwoju dzieci w wyniku wykorzystania innowacyjnego potencjału regionu. Ponadto Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 realizuje dwa cele główne definiowane jako:

1. Bezpieczeństwo w czasach niepewności – uwzględniający kontynuowanie dotychczasowych działań, jak również prowadzenie inicjatyw wspierających rodziny w czasie pandemii wywołanej Covid-19 oraz okresie postpandemicznym.
2. Spójność dzięki innowacyjności – akcentujący funkcje koordynujące poszczególnych jednostek samorządowych i podkreślający znaczenie zdolności adaptacyjno-innowacyjnych systemu.

Na poziomie gminnym program wpisuje w założenia następujących dokumentów strategicznych:

1. Strategię Rozwoju Miasta Marki na lata 2022-2030.
2. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Marki na lata 2022-2027.

¹ Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025, Warszawa 2021, <https://bip.mcps.com.pl/wp-content/uploads/sites/2/2021/05/wpwrispz-2021-2025-ostateczny.pdf>, dostęp 04.10.2022.

Ponadto Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 wpisuje się w założenia obowiązujących na poziomie lokalnym gminnych programów:

1. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta Marki na lata 2021-2023.
2. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii i Uzależnieniom Behawioralnym dla Miasta Marki na lata 2022-2025.
3. Wieloletni programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Marki na lata 2022-2026.

III. Zadania samorządu gminnego w zakresie wspierania rodziny

Zadania samorządu gminnego w zakresie wspierania rodziny określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2022 poz. 447 z późn. zm.), dzieląc je na zadania własne (obowiązkowe) oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Artykuł 176 ustawy do zadań własnych gminy w zakresie wspierania rodziny zalicza:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez: zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa, organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających, prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4) finansowanie: podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny, kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego stosowanego w urzędach

administracji publicznej realizujących zadania w zakresie określonym w ustawie;

- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę ustawodawca w art. 177 ustawy zaliczył wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny oraz rządowego programu z zakresu wsparcia rodzin z dziećmi, którego możliwość przyjęcia należy do kompetencji Rady Ministrów. Zadanie zlecona gmina realizuje zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez wojewodę.

Poza samorządem terytorialnym szczebla gminnego we wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej i organizację pieczy zastępczej zaangażowane są również jednostki samorządu terytorialnego szczebla powiatowego i wojewódzkiego oraz organy administracji rządowej, jak również środowiska lokalne i organizacje społeczne.

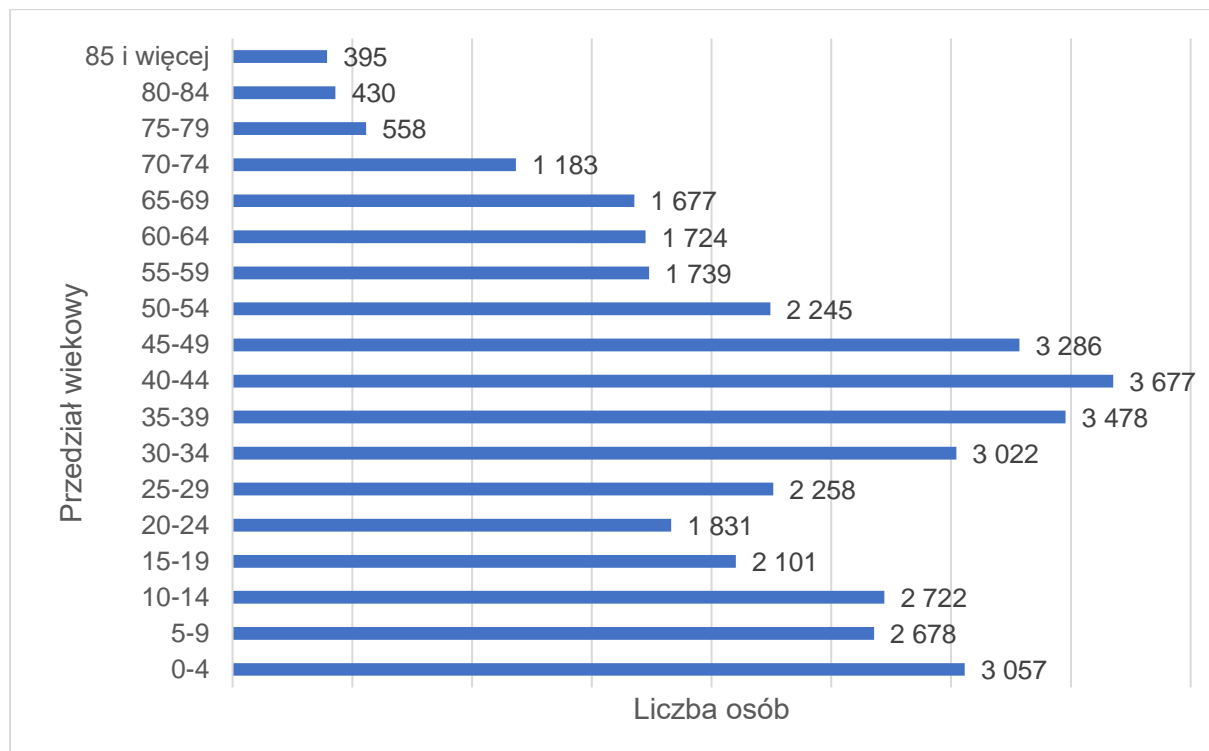
IV. Sytuacja społeczno-demograficzna w gminie

Miasto Marki według danych GUS zamieszkiwało na zakończenie 2021 roku 38 061 osób, w tym 18 130 mężczyzn (47,63% ogółu mieszkańców) i 19 931 kobiet (52,37% wszystkich mieszkańców). Marki były jedną z najbardziej licznych gmin powiatu wołomińskiego, zajmując trzecie miejsce za Wołominem (51 475 mieszkańców) i Ząbkami (39 420 mieszkańców). Na przestrzeni ostatnich trzech lat, czyli od 2019 roku, gdy liczba mieszkańców wynosiła 35 461 osób, wskaźnik ten wzrósł o 2 600 osób (7,33%).

Dane GUS nie odzwierciedlają stanu faktycznego osób zamieszkujących gminę. Rzeczywista liczba mieszkańców jest wyższa i obejmuje również osoby zamieszkujące miasto, a zameldowane w innej gminie. Świadczą o tym między innymi dane Narodowego Spisu Ludności realizowanego w 2021 r., zgodnie z którymi liczba osób zamieszkujących gminę w roku sprawozdawczym wynosiła 42 252 osoby, w tym 20 524 mężczyzn i 21 728 kobiet.

Strukturę wieku mieszkańców Marek prezentuje rycina numer 1.

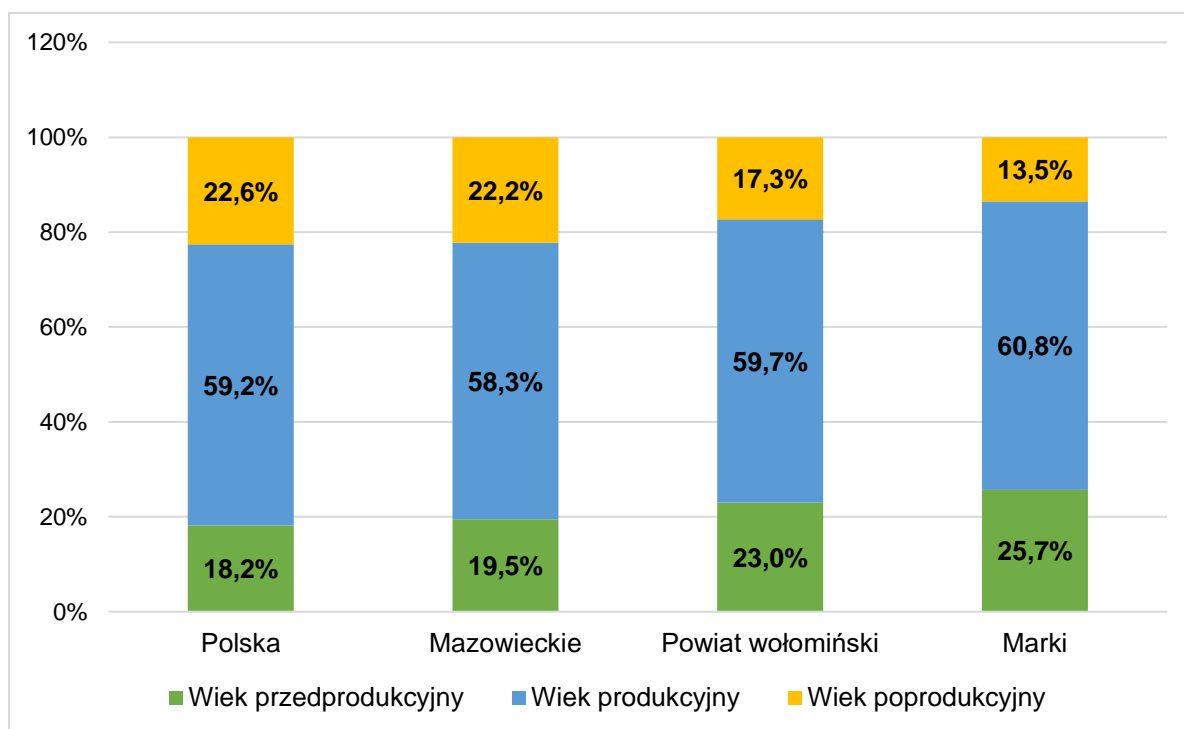
Rycina 1. Struktura wieku mieszkańców Miasta Marki według stanu na dzień 31.12.2021 roku

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Według stanu na dzień 31.12.2021 r. najbardziej liczną grupą pod względem wieku były osoby z przedziału 40-44 lata (3 677 osób, 9,66% ogółu mieszkańców), następnie 35-39 lat (3 478 osób, 9,14%) i 45-49 lat (3 286 osób, 8,63%). Liczba osób w wieku 0-14 lat to łącznie 8 457 osób, co stanowiło 22,21% ogółu mieszkańców. Najmniej liczne grupy mieszkańców to osoby powyżej 85 lat (395 osób, 1,04%), 80-84 lat (430 osób, 1,13%), 75-79 lat (558 osób, 1,46%). Wśród mieszkańców miasta dominują zatem osoby w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym, co należy uznać za pozytywny trend demograficzny, wyróżniający Marki na tle tendencji w innych jednostkach administracyjnych. Ludność miasta według grup ekonomicznych na tle kraju, województwa i powiatu prezentuje rycina 2.

Rycina 2. Ludność Miasta Marki według grup ekonomicznych na tle kraju, województwa i powiatu w 2021 roku

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy niż w powiecie wołomińskim o 2,7 p.p., województwie mazowieckim o 6,2 p.p. oraz kraju o 7,5 p.p. Miasto Marki miało dodatni przyrost naturalny, który na przestrzeni ostatnich 3 lat utrzymywał się na porównywanym poziomie. W latach 2019-2021 przyrost naturalny na 1000 mieszkańców wynosił odpowiednio 7,67, 7,41 oraz 5,74. Dla porównania można podać, iż w 2021 r. przyrost naturalny był ujemny w kraju i wynosił -4,95, województwie mazowieckim -3,54, a w powiecie wołomińskim był natomiast nieznacznie dodatni 0,61. Szczegółowo dane dotyczące ruchu naturalnego w gminie prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Ruch naturalny w Markach w latach 2019-2021

	2019	2020	2021
Urodzenia żywe ogółem	524	568	537
Zgony ogółem	258	262	293
Przyrost naturalny ogółem	266	306	244

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Marki to gmina powiatu wołomińskiego o najwyższym, dodatnim saldzie migracji. Dla porównania można podać, że w 2021 r. saldo migracji w Markach wyniosło 1 039 osób, a w plasującej na drugim miejscu gminie Kobyłka wskaźnik ten był na poziomie 579 osób. Szczegółowo migracje na pobyt stały w gminie według płci migrantów prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Migracje na pobyt stały w gminie według płci migrantów w latach 2019-2021

		2019	2020	2021
zameldowania	ogółem	1 716	1 431	1 535
	kobiety	786	673	708
	mężczyźni	930	758	827
wymeldowania	ogółem	432	367	496
	kobiety	204	166	238
	mężczyźni	228	201	258
saldo migracji (osoby)		1 284	1 064	1 039

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Z tabeli 2 wynika, że w analizowanym okresie rekordowy pod względem liczby osób meldujących się na pobyt stały w Markach, jak również salda migracji był 2019 r., kiedy zameldowało się 1 716 osób, a saldo migracji wyniosło 1 284. W 2021 r. saldo migracji na poziomie 1 039 osób było najniższe w analizowanym okresie, na co wpływ miała głównie liczba osób, które zmieniły miejsce stałego pobytu, wymeldowując się z Marek – 496 osób.

W Markach w 2021 r. zawarto 4,9 małżeństw na 1000 ludności. Wskaźnik ten jest tylko nieznacznie wyższy niż w analogicznym okresie w kraju, na Mazowszu oraz w powiecie wołomińskim, gdzie wynosił 4,4 (kraj) i 4,5 (Mazowsze i powiat wołomiński). Liczba zawartych małżeństw na 1000 mieszkańców w mieście była porównywalna w dwóch pozostałych latach objętych analizą, tj. w 2019 r. wyniosła 5,4, a w 2020 r. 3,5.

Liczba mieszkańców Marek zarejestrowanych w PUP w latach 2019-2021 była najwyższa w 2020 r. (w tym 423 kobiety; 51,27% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych), gdy wynosiła 825 osób, a najniższa w 2019 r., kiedy analizowany

wskaźnik notowany był na poziomie 561 osób (w tym 309 kobiet; 55,08% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). W 2021 r. liczba osób zarejestrowanych w publicznych służbach zatrudnienia to 697 osób (w tym 343 kobiety; 49,21% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie prezentuje korzystną tendencję świadcząca o wysokim odsetku osób pracujących. W 2019 i 2021 r. wskaźnik ten wynosił 2,6%, a w 2020 r. był na nieznacznie wyższym poziomie 3,2%. Dla porównania można podać dane dla powiatu wołomińskiego i województwa mazowieckiego. W latach 2019-2021 udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w powiecie wynosił odpowiednio 3,5%, 4,2%, 3,8%; w województwie mazowieckim 3,9%, 4,5%, 4,0%.

Dodatni przyrost naturalny i saldo migracji to zjawiska pozytywne. Do Marek sprowadzają się przede wszystkim ludzie młodzi, rodziny z małoletnimi dziećmi. Gminę charakteryzuje niewielki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do odsetka osób wieku przedprodukcyjnym i zwłaszcza produkcyjnym. Jednak odnosząc się do skutków społecznych tendencji demograficznych należy wskazać także negatywne konsekwencje. Bliskość stołecznego rynku pracy, dobre skomunikowanie z Warszawą, jak również intensywny rozwój urbanistyczny miasta, powodują, że do Marek sprowadzają się głównie rodziny nuklearne, a więc rodziny dwupokoleniowe, składające się z rodziców i małoletnich dzieci. Z uwagi na znaczące oddalenie od miejsca pochodzenia rodziny te nie mogą polegać na wsparciu innych członków rodzin w sprawowaniu opieki nad dziećmi. Zakup własnej nieruchomości mieszkaniowej wiąże się bardzo często z powzięciem wieloletnich zobowiązań finansowych w postaci kredytu hipotecznego. Nadmiar obowiązków wynikających ze sprawowania opieki nad małoletnimi dziećmi, zobowiązaniami zawodowymi, jak również finansowymi, może prowadzić do wzrostu frustracji, strachu, co w konsekwencji powoduje pojawianie się i eskalację konfliktów rodzinnych.

Na sytuację społeczno-demograficzną gminy na wpływ konflikt zbrojny prowadzony na terytorium Ukrainy od 24 lutego 2022 r. Pomoc była świadczona na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa przez pracowników OPS. Ponadto wsparcie udzielane uchodźcom z Ukrainy na terenie Marek to przede wszystkim:

- 1) pomoc rzeczowa dystrybuowana w magazynie prowadzonym przez Mareckie Stowarzyszenie Gospodarcze, przy ul. Dużej 3;
- 2) wyżywienie i zakwaterowanie w hostelu Przystań w Markach, ul. Piłsudskiego 111;
- 3) umieszczanie dzieci w przedszkolach i szkołach znajdujących się na terenie Marek;
- 4) opieka medyczna w przychodniach lekarskich;
- 5) wsparcie psychologiczne udzielane przez psychologa międzykulturowego (język polski i ukraiński);
- 6) wsparcie asystenta rodziny i pracownika socjalnego (język polski i rosyjski);
- 7) wsparcie psychologiczne, psycholog w MPPDiR (język polski i angielski);
- 8) konsultacje prawne i psychologiczne, doradcze w PIK Marki;
- 9) pomoc pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach w wypełnianiu i przesyłaniu wniosków o: jednorazowe świadczenie 300 zł, świadczenie wychowawcze 500+, Rodzinny Kapitał Opiekuńczy (wniosku składane do ZUS), świadczenia rodzinne oraz o świadczenie w formie posiłku w szkole, obsługa i wypłata świadczeń pieniężnych na zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy.
- 10) wsparcie tłumaczy językowych przy wypełnianiu wniosków o świadczenie pieniężne w OPS Marki.

Z jednorazowego świadczenia 300 zł dla obywateli Ukrainy, którzy wjechali do Polski po 24 lutego 2022 r. skorzystało w Markach 2530 osób. Liczba świadczeń wypłaconych na zakwaterowanie i wyżywienie obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium RP bezpośrednio z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa, w wysokości 40,00 zł za każdy dzień udzielonej pomocy, wyniosła według stanu na koniec listopada 2022 r. 4890 świadczeń.

Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem małoletni obywatele Ukrainy przebywający na terenie Polski bez opieki osób dorosłych, w związku z prowadzonymi na terenie ich państwa działaniami zbrojnymi zostali objęci wsparciem w postaci opiekuna tymczasowego. W realizacji tej formy pomocy byli zaangażowani pracownicy socjalni, którzy wciąż pomagają w opracowywaniu dokumentacji, wypełnianiu wniosków o ustanowienie opiekuna tymczasowego, przesyłaniu ich do

sądu rodzinnego, sprawują nadzór nad realizacją praw i obowiązków opiekuna tymczasowego, udzielają wsparcia zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez opiekunów tymczasowych, m.in. w zakresie pomocy prawnej, socjalnej, zdrowotnej. W okresie marzec-grudzień 2022 r. na terenie miasta Marki przebywało 51 opiekunów tymczasowych ustanowionych dla 63 dzieci.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach uruchomił również grupę wsparcia dedykowaną mieszkańcom miasta Marki, którzy gościli u siebie obywateli Ukrainy uciekających przed wojną.

Wnioski:

- 1) W Markach jest obserwowany stały trend wzrostowy liczby mieszkańców.
- 2) Marki są jedną z największych pod względem liczby mieszkańców gminą powiatu wołomińskiego.
- 3) W strukturze wiekowej ludności przeważają osoby w wieku produkcyjnym.
- 4) Marki charakteryzuje najwyższe w powiecie wołomińskim, dodatnie saldo migracyjne.
- 5) Struktura rodzin z małoletnimi dziećmi wskazuje na zamieszkiwanie gminy w dużej liczbie przez rodziny nuklearne.
- 6) Pozytywnym trendem jest niski procent liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym, którzy posiadają status osoby bezrobotnej zarejestrowanej w PUP.
- 7) Od początku wybuchu konfliktu zbrojnego w Ukrainie, czyli od 24 lutego 2022 r., obserwowany jest gminie stały napływ obywateli Ukrainy, co decyduje o znaczącym zwiększeniu zakresu usług świadczonych rodzinom zamieszkujących gminę.

V. Diagnoza społeczna

Część diagnostyczna Programu Wspierania Rodziny Miasta Marki na lata 2023-2025 została sporządzona w oparciu o statystyki zasobów pomocy społecznej będące w dyspozycji Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach, dotyczące przede wszystkim usług adresowanych rodzinom z dziećmi, przeżywającym trudności w wypełnianiu zobowiązań opiekuńczo-wychowawczych. Dane OPS Marki prezentują między innymi

liczebność, skalę działania, ofertę usług, liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Część diagnostyczna Programu została opracowana w oparciu o wnioski z ewaluacji „Programu Wspierania Rodziny Miasta Marki na lata 2020-2022”. Wstępne wnioski z analizy jakościowej programu były omawiane i weryfikowane przez pracowników OPS Marki. Do analizy wykorzystano także wnioski pokontrolne z kontroli Najwyższej Izby Kontroli przeprowadzonej w OPS w okresie maj-lipiec 2022r. za lata 2019-2021, której przedmiotem była *„Realizacja zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jako działania profilaktyczne, zapobiegające umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej i mające na celu ich powrót do rodzin biologicznych oraz stanowiące element deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej”*.

Rodzina w systemie pomocy społecznej

W latach 2020-2022 zaobserwowano spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej. W 2020 r. ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach korzystało 723 rodziny, rok później było to 569 rodzin, a w 2022 r. 435 rodzin (stan na 30.11.2022 r.). Na tendencję spadkową największy wpływ miały czynniki zewnętrzne wpływające na sytuację materialną rodzin, tj. bezpośrednie sąsiedztwo Warszawy i dostęp do stołecznego rynku pracy oraz związany z tym niski poziom bezrobocia wśród mieszkańców gminy, jak również wpływ świadczeń wychowawczych i innych świadczeń socjalnych obsługiwanych przez ZUS takich jak np. Rodzinny Kapitał Opiekuńczy.

Rodziny zgłaszające się do Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach otrzymywały najczęściej pomoc w związku z następującymi problemami: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, sytuacja kryzysowa, bezrobocie, alkoholizm.

Tabela 3. Powody udzielania pomocy rodzinom w latach 2020-2022

Lp.	Powody udzielenia pomocy i wsparcia	Liczba rodzin		
		2020	2021	2022

				(dane na 30.11.2022r.)
1	Ubóstwo	239	191	115
2	Długotrwała lub ciężka choroba	212	199	143
3	Niepełnosprawność	175	173	163
4	Sytuacja kryzysowa	139	68	22
5	Bezrobocie	97	67	47
6	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	96	73	48
7	Alkoholizm	50	71	23
8	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	12	5	9
9	Potrzeba ochrony macierzyństwa	10	10	8
10	Bezdomność	6	3	10
11	Narkomania	6	11	8
12	Przemoc w rodzinie	5	10	12
13	Zdarzenie losowe	3	1	4
14	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (art. 7 pkt 11)	1	0	0
15	Sieroctwo	0	0	1

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie „Oceny zasobów pomocy społecznej” sporządzanej przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach w latach 2020-2021 i sprawozdań OPS

Z tabeli 3 wynikają nieznaczne różnice w poziomie przyznawania pomocy i wsparcia z uwagi na wymienione przyczyny. Udzielanie pomocy w związku z sytuacją kryzysową diagnozowaną w rodzinie było najwyższe w 2020 r. W 2021 r. odnotowano spadek o nieco ponad 50% z 139 na 68 rodzin. Decydującym czynnikiem, wpływającym na liczbę rodzin korzystającej ze wsparcia z uwagi na sytuację kryzysową była pandemia COVID-19, której początek przypadł właśnie na 2020 r.

Rodziny z dziećmi, które doświadczały trudności opiekuńczo-wychowawczych i korzystały z usług pomocy społecznej były obejmowane przede wszystkim pracą socjalną, a więc formą wsparcia niezależną od poziomu dochodu w rodzinie. Celem pracy socjalnej prowadzonej w rodzinie jest rozwinięcie i wzmocnienie aktywności i samodzielności życiowej jej członków. Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontakt socjalny, czyli umowa zawierana pomiędzy przedstawicielem pomocy społecznej a osobą zgłaszającą się po pomoc, określająca wzajemne prawa i zobowiązania podejmowane w celu przezwyciężenia trudności diagnozowany w rodzinach. Działania podejmowane w ramach umowy mają przyczynić się do aktywizacji społeczno-zawodowej rodzin, jak również przezwyciężenia wykluczenie

społecznego. W analizowanym okresie liczba rodzin, którą objęto pracą socjalną wynosiła: 2020 r. – 454 rodzin, 2021 r. – 346 rodzin, 2022 r. – 264 rodzin (stan na 30.11.2022 r.). Wskaźnik pracy socjalnej, czyli stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin, którym przyznano świadczenie pomnożony przez 100% wyniósł natomiast w poszczególnych latach odpowiednio: 72,29%, 67,71% oraz 60,69% (stan na 30.11.2022 r.). Dane pokazują, że zdecydowana większość rodzin otrzymała wsparcie w postaci pracy socjalnej, a więc wsparcie zindywidualizowane, stanowiące odpowiedź na konkretne potrzeby i problemy.

Monitoring sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem odbywał się w oparciu o pracę pracowników socjalnych, asystentów rodziny, psychologów oraz inne instytucje pracujące na rzecz dziecka i rodziny (np. wychowawcy placówek wsparcia). Dokonywany jest co do zasady raz w miesiącu, a w sytuacjach trudnych i wymagających szerszych oddziaływań nawet częściej. Wówczas organizowane są spotkania zespołu specjalistów, podczas którego modyfikowane są plany pomocy lub przygotowywanie oferty. Jednym z elementów metodycznego postępowania w pracy socjalnej i asystenturze rodziny jest etap monitoringu. Po osiągnięciu zakładanej zmiany w rodzinie asystent rodziny monitoruje czy zmiany są stabilne i przygotowuje rodzinę do zakończenia współpracy. Monitoring polega na wizytach asystenta 1x w miesiącu w miejscu zamieszkania rodziny oraz kontaktu ze szkołą, przedszkolem dziecka, kuratorem rodziny. Monitoring rodzin po zakończonej współpracy trwa od 3 do 6 miesięcy.

Rodziny mają możliwość skorzystania ze wsparcia specjalistycznego w ramach istniejących przy OPS Marki placówkach, tj. Mareckim Punkcie Pomocy Dziecku i Rodzinie oraz Punkcie Informacyjno-Konsultacyjnym. W MPPDiR mieszkańcy korzystali m.in. terapii rodzinnej oraz wsparcia psychologa dziecięcego. PIK jest prowadzony przez Stowarzyszenie Q Rozwojowi (zlecenie realizacji zadania publicznego) i posiadał w swojej ofercie m.in. konsultacje prawne, psychologiczne, doradztwo zawodowe, terapię uzależnień, warsztaty/konsultacje w zakresie umiejętności wychowawczych.

Usługi dla rodzin z dziećmi – asystentura rodziny

Asystentura rodziny to rodzaj specjalistycznego wsparcia kierowanego do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Głównym celem działań w ramach asystentury jest zwiększenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych poprzez wspieranie rodziców w prawidłowym wypełnianiu przez nich ról rodzicielskich, nabycie bądź poprawa umiejętności dotyczących prowadzenia gospodarstwa domowego, radzenia z sytuacjami dnia codziennego rodziców, poprawa funkcjonowania rodziny przeżywającej trudności, będącej w kryzysie życiowym, osiągnięcia przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej i odpowiedzialności za własne życie oraz bezpieczeństwo dzieci, które w tej rodzinie się wychowują. Praca z rodziną jest podejmowana wyłącznie za zgodą rodziny.

Asystent w swojej pracy diagnozuje sytuację rodzinną, określa mocne i słabe strony rodziny, jak również opracowuje z rodziną plan pracy uwzględniający jej kontekst rodzinny. Na etapie realizacji planu rola asystenta sprowadza się wyłącznie do wspierania rodziny. Przedsięwzięte działania mają docelowo pozwolić rodzinie na samodzielne przezwyciężanie trudności i podejmowanie wyzwań, w szczególności tych związanych ze sprawowaniem opieki i wychowaniem dzieci. W przypadku dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, plan pracy z rodziną koordynowany jest z planem pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej. Bieżąca współpraca jest omawiana podczas okresowej oceny sytuacji rodziny odbywającej się najczęściej co 6 miesięcy, ustalane są również kierunki dalszej pracy.

Rodziny skierowane do pracy z asystentem rodziny są to rodziny, w których dobro dziecka jest zagrożone, co może prowadzić do umieszczenia dziecka poza rodziną biologiczną. Są to również rodziny biologiczne, które współpracują z asystentem rodziny nad powrotem dziecka z pieczy zastępczej do domu rodzinnego. Z dotychczas prowadzonej pracy z rodzinami wynika, że współpraca z asystentem rodziny rozpoczyna się najczęściej na wniosek: pracownika socjalnego, wniosek własny oraz na podstawie zobowiązania przez sąd rodzinny. Zdarza się również, że w trakcie pracy z rodziną na wniosek pracownika socjalnego, sąd rodzinny wydaje postanowienie zobowiązujące rodzinę do współpracy z asystentem rodziny oraz kuratorem sądowym. Asystenci rodziny współpracują systematycznie z przedstawicielami szkół i przedszkoli, do których uczęszczają dzieci, pracownikami socjalnymi, kuratorami sądowymi, przedstawicielami PCPR, placówkami wsparcia dziennego, MOK Marki (organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży objętych wsparciem poprzez

pozyskanie bezpłatnych wejść na spektakle teatralne oraz zajęcia praktyczne, na przykład warsztaty robienia biżuterii z filcu).

W latach 2020-2021 wsparciem asystenta rodziny było objętych po 25 rodzin, w okresie od stycznia do końca listopada 2022 r. - 22 rodziny. Wszystkie rodziny objęte wsparciem to rodziny z dziećmi, w tym rodziny wielodzietne. Wiek dzieci to głównie wiek przedszkolny (3-6 lat) oraz wiek szkoły podstawowej (7-15 lat). W 2022 r. 4 rodziny rozpoczęły współpracę z asystentem rodziny w celu powrotu dzieci z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej. Spośród tych rodzin część to rodziny niepełne (5 rodzin, matki samotnie/samodzielnie wychowujące dzieci).

Większość rodzin współpracujących z asystentem rodziny ma ograniczoną władzę rodzicielską poprzez nadzór kuratora rodzinnego. W rodzinach tych oprócz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych występują problemy takie jak: bezrobocie (głównie jednego rodzica, najczęściej kobiety), uzależnienia (częściej mężczyźni), niepełnosprawność (intelektualna, choroby somatyczne zarówno u dorosłych jak i dzieci). Z analizy prowadzonej pracy wynika, że dzieci wchodząc w okres nastoletni zaczynają sprawiać problemy wychowawcze, a rodzice posiadając niskie kompetencje z tego zakresu nie potrafią odpowiednio reagować na niewłaściwe zachowania dzieci (uzależnienia, wagary, itp.). Osoby dorosłe z rodzin objętych wsparciem charakteryzuje również niski poziom wykształcenia oraz długie okresy pozostawania bez stałego zatrudnienia. Rodziny zajmują najczęściej lokalne komunalne znajdujące się w zasobach miasta Marki. Asystenci współpracują z Zakładem Usług Komunalnych w Markach w zakresie przede wszystkim pozyskania większego lokalu.

Na specyfikę pracy asystentów rodziny w Markach wpływa położenie miasta w bezpośrednim sąsiedztwie m.st. Warszawy. Rodziny objęte wsparciem na terenie stolicy, dość często decydują się na zmianę miejsca zamieszkania wybierając właśnie miasto Marki. Rodziny traktują jednak pobyt w Markach jako przejściowy i po krótkim czasie (3-6 miesięcy) zmieniają miejsce zamieszkania na inną gminę powiatu wołomińskiego lub wracają do miejscowości pochodzenia. Rodziny te zamieszkujące z dala od rodziny pochodzenia nie mają zasobów własnych w postaci wsparcia ze strony najbliższej rodziny np. dziadków, rodzeństwa, co powoduje, że korzystają ze wsparcia instytucjonalnego.

W latach 2020-2022 pracę z rodzinami na terenie Marek realizowało 2 asystentów rodziny.

Rozpoznawanie potrzeb rodzin i profilaktyka środowiskowa

W OPS Marki rozpoznawanie potrzeb odbywa się w oparciu o obowiązujące procedury i standardy tj.

- 1) *Procedurę udzielania świadczeń z pomocy społecznej* wprowadzoną Zarządzeniem Nr 1001.10.2017 r. Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 28 kwietnia 2017 r.
- 2) *Zasady współpracy asystenta rodziny z pracownikami socjalnymi* wprowadzone Zarządzeniem Nr 1001.10.2017 r. Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 28 kwietnia 2017 r.
- 3) *Procedurę postępowania w sytuacji podejrzenia zagrożenia dobra dziecka* wprowadzoną Zarządzeniem Nr 1001.12.2019 Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej z dnia 4 września 2019 roku,
- 4) *Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej w powiecie wołomińskim* przyjęte Porozumieniem Nr 070.30.2018 z dnia 30.08.2018 r. zawartym pomiędzy Dyrektorem Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach, a Dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wołominie,
- 5) *Standard Asystentury Rodziny* wprowadzony Zarządzeniem nr 1001.4.2022 Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 16 marca 2022 roku.

Wprowadzenie powyższych procedur zostało uznane przez NIK za dobrą praktykę w gminie Marki.

W procesie identyfikacji i rozpoznawania potrzeb rodzin kluczowych jest kilka elementów, które nakładają się na siebie wzajemnie, ale pierwotnie stanowią odrębne elementy.

OPS Marki rozpoznawał potrzeby rodzin realizując główny cel *Programu Wspierania Rodziny w mieście Marki na lata 2020-2022* tj. umacnianie i poprawa funkcjonowania interdyscyplinarnego systemu wsparcia dla rodzin, wzmocnienie infrastruktury pomocowej oraz udoskonalenie systemu wczesnej identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych. Pierwszym z elementów procesu identyfikacji rodzin i rozpoznawania potrzeb rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze

jest profilaktyka środowiskowa, realizowana w sposób ciągły przez OPS Marki. Planowane na 2020 r. działania dotyczące organizowania społeczności lokalnych, nie zostały zrealizowane ze względu na pandemię COVID-19. Również rok 2021 nie pozwolił na kontynuację działań aktywizujących lokalną społeczność z 2019 r. Natomiast w latach 2021 - 2022 OPS brał udział w lokalnym wydarzeniu pn. SPARTAKIADA RODZINNA. Wydarzenie to organizowane przez Mareckie Stowarzyszenie Gospodarcze odbywa się cyklicznie, a jego celem jest promowanie zdrowego stylu życia i konstruktywne spędzanie czasu przez rodziny z dziećmi. OPS podczas Spartakiady zorganizował stoisko, na którym wspólnie z przedstawicielkami „Stowarzyszenia Q Rozwojowi”, prowadzącymi Punkt Informacyjno-Konsultacyjny przy OPS, proponowano rodzinom kreatywne warsztaty, a także dystrybuowane były materiały przekazane przez Rzecznika Praw Dziecka, oraz ulotki z ofertą OPS-u. W roku 2020 aktywnie uczestniczył w wydarzeniu organizowanym przez organizację pozarządową Marecki Klub Kobiet z Pasją. Do cyklicznego wydarzenia pn. „Szminka –Konwent Kobiet” OPS zapraszany był celem wystawienia stoiska z ofertą pomocy. Na stoisku dystrybuowane były materiały edukacyjne i ulotki oraz w 2020 r. przeprowadzono także lokalne badania ankietowe na temat postaw rodzicielskich w odniesieniu do problematyki przemocy w rodzinie.

Zapraszanie osób i rodzin nieobjętych pomocą społeczną do aktywności i uczestnictwa w organizowanych wydarzeniach, mogło przyczyniać się do identyfikacji rodzin z problemami opiekuńczo wychowawczymi. Po wspomnianej wyżej Spartakiadzie do Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego (PiK) zgłosiło się dużo więcej osób potrzebujących wsparcia, niż na co dzień. W okresie po tym wydarzeniu 2 rodziny zostały objęte specjalistycznym wsparciem, a w stosunku do jednej rodziny wszczęto procedurę Niebieskie Karty.

W 2020 roku OPS objął patronatem konferencję zorganizowaną przez Fundację ART. „Powiedz o TYM komuś”, przyłączył się też do kampanii „Biała Wstążka” mającej na celu zatrzymanie przemocy wobec kobiet, zaś rok później OPS współorganizował konferencję pn. "Współczesne zagrożenia w sieci i uzależnienia behawioralne". Swoją obecnością zaszczylicili wybitni prelegenci. Dr Aleksandra Piotrowska zaprezentowała wystąpienie „Gdzie jesteśmy dziś i czego należy oczekiwać?”, prof. Jacek Pyżalski przedstawił ciekawe i inspirujące wnioski w wykładzie „Ilość czy jakość- co młodzi ludzie robią online?”, a Łukasz Wojtasik z Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę wskazywał jak chronić najmłodsze dzieci przed nadużywaniem mediów cyfrowych i innych

zagrożeń online. Wojciech Pokój - specjalista psychoterapii uzależnień opowiedział o uzależnieniach behawioralnych w kontekście hazardu i seksu, a dr Maciej Dębski zaprezentował wystąpienie ukierunkowane na higienę cyfrową. Honorowego patronatu udzielił Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Marszałek Województwa Mazowieckiego.

Ponadto OPS w Markach, w celach intensyfikowania działań na rzecz rodzin znajdujących się w kryzysie, do współpracy w każdym roku zaprasza poza organizacjami pozarządowymi przedstawicieli szkół, sądu, policji, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i zespołu interdyscyplinarnego podkreślając interdyscyplinarną rolę współdziałania. OPS w latach 2020-2022 realizował szereg szkoleń i warsztatów dedykowanych w.w służbom. W 2021 r. były to m.in. szkolenia pn. „Uzależnienia behawioralne” i „Prawo rodzinne”. W roku pandemii OPS organizował webinary dla nauczycieli i rodziców uczniów szkół podstawowych dedykowane dla 100 osób o tematyce: „Hazard i nastolatki – nowe niebezpieczne zjawisko”, „Gry komputerowe i związane z nimi zagrożenia – fakty i mity”, „Pornografia w Internecie i związane z nią zagrożenia dla dzieci i młodzieży”, 5). Dedykowane szkolenia podnoszące kompetencje z zakresu uzależnień behawioralnych skierowano w 2020 r. także dla kadry placówek wsparcia dziennego na terenie Miasta Marki, (grupa 12 osób) w łącznym wymiarze 12 godzin.

W celach edukacyjnych i informacyjnych OPS Marki aktywnie prowadzi funpage na portalu społecznościowym facebook, który staje się również kanałem wymiany informacji pomiędzy mieszkańcami, a OPS. Dla celów skutecznego informowania o aktualnych wydarzeniach i ofercie pomocy, OPS wykorzystywał stronę internetową i funpage na portalu społecznościowym facebook (obecnie 1347 osób obserwujących o zasięgu strony 4451). To przez ten ostatni kanał, za pośrednictwem aplikacji Messenger napływa najwięcej zapytań o wsparcie.

W 2020 roku kontakty z rodzinami nie ograniczały się wyłącznie do rozmów telefonicznych. Rodziny odwiedzane były przez pracowników socjalnych podczas dostarczania paczek żywnościowych, zorganizowano także dostarczanie prezentów na Dzień Dziecka oraz kolejny udział OPS w cyklicznej akcji współorganizowanej przez Mareckie Stowarzyszenie Gospodarcze - pn. „Św. Mikołaj Mieszka w Markach”. W pandemii uruchomiono także anonimową linię wsparcia tzw. czat dla osób w kryzysie. Czat obsługiwany był przez 1 pracownika socjalnego i za jego pośrednictwem OPS pozyskiwał informacje o potrzebie interwencji u konkretnych osób i rodzin. Ponadto

w 2020 roku OPS uruchomił także numer alarmowy dla osób w kryzysie psychicznym. Numer 725700750 obsługiwany był przez interwenta kryzysowego. O numerze informowano na stronach internetowych www.ops.marki.pl, fanpage OPS na portalu społecznościowym facebook oraz stronach internetowych miasta Marki.

Drugim etapem rozpoznawania potrzeb i identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem jest działalność Zespołu ds. interwencji i przeciwdziałania przemocy. Zespół prowadzi rejestr rodzin zagrożonych dysfunkcjami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz podejmuje działania interwencyjne, po zgłoszeniu np. telefonicznym, e-mailowym, czy np. anonimie. Pracownicy z Zespołu ds. interwencji odbywali natychmiastowe wizyty w środowiskach, nawiązywali kontakty ze szkołami i przedstawicielami, organizowali spotkania specjalistów. Po wstępnej diagnozie i w sytuacji konieczności objęcia rodzin dłuższym wsparciem, kierowane one były do pogłębionej pracy socjalnej lub wg potrzeb obejmowane wsparciem asystenta rodziny.

W latach 2019-2021 OPS realizował (jako partner) projekt unijny „O! tworzymy twoją przyszłość”. Miasto Marki było partnerem projektu, zaś realizatorem Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach. Rolę lidera pełnił Powiat Wołomiński, a jednostką realizującą ze strony partnera wiodącego było Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wołominie. Do projektu zakwalifikowano jedną rodzinę, której ścieżka reintegracji koordynowana była przez asystenta rodziny OPS Marki. Projekt miał na celu poprawę funkcjonowania społecznego i zawodowego 60 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z terenu powiatu wołomińskiego.

Placówki wsparcia dziennego

Na terenie Marek działają placówki wsparcia dziennego funkcjonujące na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Placówki wsparcia dziennego pełnią istotną rolę prewencyjną, w tym w zasadniczej mierze przeciwdziałają umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. Działania realizowane przez placówki są kierowane do rodzin dysfunkcyjnych, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki współpracują z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest nieodpłatny. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest dobrowolny, chyba że do placówki skieruje sąd.

W Markach są prowadzone placówki wsparcia dziennego w formie:

- 1) opiekuńczej, której podstawowym zadaniem jest organizowanie opieki i wychowania, pomoc w nauce oraz organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań;
- 2) specjalistycznej organizującej m.in. zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, logopedyczne, programy profilaktyczne, realizującej indywidualne plany pomocy dla każdego dziecka.

W latach 2020-2022 na terenie Marek na zlecenie miasta prowadzone były:

- 1) Świetlica Środowiskowa „Chata” prowadzona w formie opiekuńczej z elementami socjoterapii. Placówka prowadzi pracę z dziećmi i rodzinami od 2003 r., od 2009 r. jest prowadzona przez Stowarzyszenie „Razem w przyszłość”. Placówka kieruje wsparcie do dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat, pochodzących z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym dysfunkcyjnych, borykających się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, o niskim statusie materialnym. W analizowanym okresie ze wsparcia skorzystało w każdym roku 30 dzieci i młodzieży. Oferta placówki obejmowała m.in. zajęcia edukacyjno-rozwojowe rozwijające pasje i zainteresowania (zajęcia plastyczne, przyrodniczo-krajoznawcze, fotograficzne, kulinarne), zajęcia z elementami socjoterapii, psychologiczne z elementami Treningu Umiejętności Społecznych, logopedyczne, wycieczki i wyjazdy;
- 2) Młodzieżowy Klub Socjoterapeutyczny „Otwarte Serce”: placówka typu specjalistycznego, prowadzona od 2009 r. przez Fundację Otwarte Serce. Placówka swoje wsparcie kieruje do młodzieży w wieku 12-18 lat, wywodzącej z rodzin z problemem alkoholowym, dysfunkcyjnych, zaniedbujących funkcję opiekuńczo-wychowawczą, rodzin ubogich. W każdym roku placówka zapewniała wsparcie 40 małoletnim osobom. Placówka pracowała z młodzieżą poprzez prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych, arteterapeutycznych, zajęć edukacyjno-rozwojowych (m.in. wokalnno-muzycznych i fotograficznych).

Ponadto placówki zapewniają dzieciom i młodzieży opiekę, wsparcie w odrabianiu lekcji, zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania, posiłek.

Placówki wsparcia dziennego w latach 2020-2022 współpracowały z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Markach oraz szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi zlokalizowanymi na terenie miasta Marki. W ramach wsparcia środowiskowego dzieci i młodzież były kierowane m.in. przez asystentów rodziny.

Stan pieczy zastępczej

Odnosząc się do działań prowadzonych na rzecz wsparcia rodziny, w tym przede wszystkim pracy podejmowanej przez pracowników socjalnych i asystentów rodziny, należy zauważyć, że nie wszystkie rodziny w kryzysie, zaniedbujące funkcje opiekuńczo-wychowawcze, podejmują prace na rzecz przezwyciężenia trudności. Większość rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny realizuje zadania zawarte w planie pracy tj. rozpoczynają pracę, prowadzą systematyczne leczenie specjalistyczne swoje i dzieci w celu na przykład ustalenia stopnia niepełnosprawności czy leczenie uzależnienia. Zdarzają się jednak rodziny, które unikają współpracy. Dzieje się tak także mimo zobowiązania przez sąd rodzinny do współpracy z asystentem rodziny. W części przypadków przebywanie dziecka w rodzinie biologicznej stwarza zagrożenie dla jego życia i zdrowia. Wówczas Dyrektor OPS występuje z wnioskiem do sądu rodzinnego o umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej.

Z większością rodzin dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w latach 2019-2021 (76% rodzin) OPS współpracował przed umieszczeniem ich dzieci w pieczy:

- 1) w 2019 r. z 5 rodzinami na 5,
- 2) w 2020 r. z 4 rodzinami na 7 (z pozostałymi 3 rodzinami praca nie była możliwa, gdyż w dwóch przypadkach dzieci były sierotami zupełnymi i przebywały w pieczy zastępczej u dziadków, a w trzeciej rodzinie, małoletni był zdemoralizowany i matka chłopca nie była zainteresowana odzyskaniem dziecka i pracą nad poprawą relacji),
- 3) w 2021 r. z 7 rodzinami na 9 (z pozostałymi 2 rodzinami praca nie była możliwa, gdyż w jednym przypadku rodzic przebywał poza granicami kraju, a w drugim przypadku rodzicem była małoletnia, zaś dziecko przebywał w pieczy zastępczej u dziadków macierzystych).

Praca ta polegała na wczesnej interwencji lub opierała się na procedurze Niebieskie Karty (w 2019 r. – 2 rodziny, w 2020 r. – 1 rodzina, a 2021 r. – 2

rodziny), pogłębionej pracy socjalnej (w 2019 r.- 1 rodzina, a w 2021 r. – 3 rodziny) oraz wsparciu asystenta rodziny (w 2019 r. – 2 rodziny, w 2020 r. – 3 rodziny, a 2021 r. – 2 rodziny). Podsumowując na 21 rodziny, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej OPS Marki zidentyfikował i współpracował z 16 rodzinami. Poniższa tabela obrazuje opis:

Tabela 4. Formy pracy z rodziną przed umieszczeniem małoletnich w pieczy zastępczej.

Rok	Liczba rodzin dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Formy pracy z rodziną przed umieszczeniem w pieczy zastępczej		
		Wczesna interwencja kryzysowa/procedura NK (liczba rodzin)	Pogłębiona praca socjalna (liczba rodzin)	Usługa asystenta rodziny (liczba rodzin)
2019	5	2	1	2
2020	7	1	0	3
2021	9	2	3	2
Razem	21	5	4	7

Źródło: dane OPS

Tabela 5. Liczba dzieci z terenu miasta Marki przebywających w pieczy zastępczej. Stan na koniec roku.

ROK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liczba dzieci	23	28	38	34	33	33	28	34	40

Źródło : dane OPS

Wyraźny spadek dzieci z terenu miasta Marki w pieczy zastępczej nastąpił w 2019 roku w stosunku do 2015 roku, aż o 26% (o 10 dzieci). Było to efektem intensywnej pracy rodziców w ramach programu realizowanego przez OPS Marki pn. Odzyskać Dziecko i pracy asystenta rodziny, oraz dostępowi do usług w postaci psychologa dziecięcego, prawnika i systemowej terapii par i małżeństw. Dzięki wsparciu rodziny wspierającej udało się również uniknąć umieszczenia dwójki dzieci w pieczy zastępczej. Lata 2020 i 2021 to wyraźny wzrost umieszczania dzieci z terenu miasta Marki w pieczy, co mogło być następstwem pandemii COVID-19, zaś duży odsetek dzieci w 2021 roku to rodziny wielodzietne z problemem przemocy w rodzinie.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach diagnozował sytuacje w rodzinach i współpracował z większością rodzin przez umieszczeniem dzieci w pieczy. W części

rodzin działanie to jest czasami niemożliwe z uwagi na sytuacje losowe, tj. sieroctwo zupełne, demoralizacja dziecka i brak zainteresowania ze strony rodziny biologicznej odzyskaniem praw rodzicielskich, przebywanie rodziców poza granicami kraju. Formy pracy podejmowane przez OPS Marki przed umieszczeniem dzieci z pieczy zastępczej to: wczesna interwencja i procedura „Niebieskie karty”, pogłębiona praca socjalna oraz wsparcie asystenta rodziny.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach prowadzi rejestr rodzin zagrożonych kryzysem w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, których dzieci zagrożone są umieszczeniem w pieczy zastępczej, lub innym kryzysem w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Istnienie rejestru pozwala pracownikom na skoncentrowaniu uwagi na rodzinach wymagających szczególnego wsparcia na poziomie Ośrodka, lecz także międzyinstytucjonalnych (współpraca ze szkołami, placówkami wsparcia dziennego, służbą zdrowia, policją), co wpływa na większą intensywność i efektywność pracy z rodzinami.

W OPS Marki funkcjonuje dokument pod nazwą „Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w powiecie wołomińskim”. Dokument został podpisany przez dyrektora OPS Marki i dyrektora PCPR i zawiera procedury i warunki określające: podział kompetencji profesjonalistów różnych instytucji w zakresie świadczenia pomocy i wzajemnej współpracy, kontaktowanie się ze sobą profesjonalistów różnych jednostek i sektorów, przetwarzanie informacji o rodzinie, diagnozowanie sytuacji dziecka i rodziny, inicjowanie pomocy, zwoływanie doraźnych zespołów interdyscyplinarnych, organizowanie i udzielanie pomocy, podejmowanie interwencji, kierowanie sprawy do innej instytucji, stosowanie wspólnych narzędzi, itp. Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są zbiorem procedur współdziałania osób, zespołów, instytucji i służb, mających na celu koordynację działań w taki sposób, aby rodzina jako podmiot uprawniony do wsparcia była w centrum ich uwagi i troski. Współpraca obejmuje:

- 1) promocję idei zawierania porozumień jako stałej współpracy środowisk lokalnych w zakresie realizacji wspólnych celów dotyczących wspierania rodziny,
- 2) rozwijanie płaszczyzny dialogu społecznego na szczeblu samorządu gminy i powiatu jako wykorzystanie szans dla rozwoju usług wspierania rodziny i rozwoju systemu pieczy zastępczej,

- 3) wymianę informacji, wspólną organizację i udział w szkoleniach, posiedzeniach i spotkaniach zespołów interdyscyplinarnych.

Rodziny wspierające

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w: opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo.

Rodzinę wspierającą ustanawia wójt/burmistrz/prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej, po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z rodziną wspierającą zawierana jest umowa, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy rodzinie wspieranej.

W latach 2018-2020 funkcjonowały 2 rodziny, W okresie październik 2021 r. - sierpień 2022 r. w Markach funkcjonowała jedna rodzina wspierająca, która przy współpracy z pracownikiem socjalnym OPS Marki, pomagała jednej rodzinie przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Zmniejszenie liczby rodzin wynikało z faktu usamodzielnienia jednej z rodzin wspieranych i brakiem zapotrzebowania na tę usługę z powodu trwającej pandemii. Realizacja usługi rodziny wspierającej odbywa się przy uwzględnieniu zasady podmiotowości rodziny i jej prawa do samostanowienia, a zatem wyłącznie wtedy gdy rodzina wyraża na to świadomą zgodę.

Wsparcie rodziny odbywa się także w mieszkaniu chronionym. Mieszkanie chronione będące kolejnym elementem usług społecznych zostało wydzielone z zasobów lokalowych miasta i dedykowane jest rodzinom znajdującym się w kryzysie borykającym się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, zagrożonych lub doświadczających przemocy. Dotychczas w latach 2017-2022 miejsce znalazło tam

21 osób (8 dorosłych i 13 dzieci), których główna praca przy intensywnym wsparciu pracownika socjalnego, psychologa, prawnika i psychoterapeuty pomagała w usamodzielnieniu się i przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej. Pobyt w mareckim mieszkaniu jest terminowy (min. 6 miesięcy, w uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony, co również się odbywa).

Wnioski

W Markach w okresie 2020-2022 zmniejszała się liczba rodzin objętych pomocą społeczną.

1. Zdecydowana większość rodzin była objęta pracą socjalną.
2. Na stałym poziomie utrzymywała się w analizowanym okresie liczba rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi objętymi asystenturą rodzinną, z dziećmi objętymi wsparciem placówek opiekuńczo-wychowawczych.
3. W analizowanym okresie wzrastała liczba rodzin z dziećmi w pieczy, co w części stanowi pokłosie pandemii COVID-19.
4. Spadek liczby rodzin objętych pomocą społeczną, przy jednoczesnym utrzymywaniu się na niezmiennym poziomie liczby rodzin wymagających wsparcia w związku z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, wskazuje na złożoność i długotrwałość sytuacji kryzysowych w rodzinach.
5. Wsparcie rodzin w kryzysie opiekuńczo-wychowawczym powinno być prowadzone w oparciu o zróżnicowane narzędzia w celu udzielenia zindywidualizowanego i kompleksowego zakresu pomocy.
6. Na terenie miasta jest konieczne przedsięwzięcie działań minimalizujących umieszczanie dzieci w pieczy.

Podsumowując, należy podkreślić, jak wynika wystąpienia pokontrolnego NIK, że *„(...)na terenie gminy funkcjonowały także, wszystkie przewidziane w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzaje i formy wsparcia dla rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, w tym placówki wsparcia dziennego, rodziny wspierające, a także asystent rodziny (...)*”

„(...) gmina prowadzi dodatkowe formy wsparcia, inne niż wymienione w ustawie, a także nieobligatoryjne formy wspierania rodziny oraz wynikające z realizacji innych ustaw(...).”

VI. Zasoby Miasta Marki

Zasoby instytucjonalne miasta Marki, to instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą rodziny, w tym:

- Urząd Miasta Marki,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Punkt Informacyjno-Konsultacyjny,
- Marecki Punkt Pomocy Dziecku i Rodzinie,
- Komisariat Policji w Markach,
- Placówki wsparcia dziennego działające na terenie gminy,
- Centrum Integracji Społecznej,
- Zakład Usług Komunalnych,
- placówki oświatowe,
- zakłady opieki zdrowotnej,
- organizacje pozarządowe,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodziny w Wołominie,
- Sąd Rodzinny i kuratorzy sądowi.

W zakresie wzmacniania skutecznego działania systemu wsparcia rodziny na terenie gminy niezbędna jest stała współpraca instytucji pełniących funkcje wspierające obejmująca między innymi wymianę informacji, podejmowanie wspólnych działań, cykliczne spotkania w obszarze ustalenia spraw priorytetowych, jak również obszaru czy obszarów problemowych wymagających koordynacji. Współpraca instytucji powinna być realizowana zarówno w wymiarze indywidualnym, czyli w odniesieniu do rodziny w kryzysie, jak również w wymiarze systemowych odnoszącym do tworzenia skutecznych mechanizmów komunikowania i współdziałania na rzecz wsparcia rodzin.

VII. Cele, odbiorcy działań, wskaźniki, realizatorzy i partnerzy programu

W programie sformułowano następujące zasadnicze cele:

1. Zapewnienie rodzinom wsparcia w zakresie wzmocnienia zdolności rodzin i jej członków do radzenia sobie z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi.
2. Minimalizowanie zapotrzebowania na usługi pieczy zastępczej poprzez zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych i zagwarantowanie wsparcia rodzinom przeżywającym kryzys.
3. Poprawa jakości działań instytucji działających na rzecz wsparcia rodziny poprzez podnoszenie kompetencji kadr.

Adresatami działań przewidzianych w programie będą rodziny zamieszkujące miasto Marki, w zasadniczej mierze rodziny z dziećmi borykające się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, ale także pozostałe rodziny mierzące się kryzysem i napotykające problemy w codziennym funkcjonowaniu. Działania przewidziane do realizacji w latach 2023-2025 w zakresie wspierania rodziny będą przyczyniać się do ochrony przyrodzonego prawa każdego człowieka – prawa do godności, bezpieczeństwa, prawa do opieki i wychowania w rodzinie, poszanowaniem potrzeb emocjonalnych, intelektualnych i społecznych dzieci.

Cele programu zakładają przedsięwzięcie szeregu działań, w tym działań profilaktycznych, działań interwencyjnych i kompensacyjnych, jak również działań poprawiających sposób funkcjonowania instytucji wspierania rodziny.

Cel numer 1: Zapewnienie rodzinom wsparcia w zakresie wzmocnienia zdolności rodzin i jej członków do radzenia sobie z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi.

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
1.1	Udzielanie świadczeń z zakresu pomocy społecznej	Liczba rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	604	600	OPS Marki	Poprawa sytuacji materialnej rodzin i zdolności rodzin do radzenia z trudnościami dnia codziennego
1.2	Udzielanie świadczeń rodzinnych	Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych	1019	1000	OPS Marki	Poprawa sytuacji materialnej rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin w niskim statusie materialnym, rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnościami, rodzin wielodzietnych
1.3	Objęcie rodzin pracą socjalną	Liczba objętych wsparciem w postaci pracy socjalnej	270	250	OPS Marki	Wyższa zdolność rodzin do rozwiązywania sytuacji kryzysowych, trudności związanych ze sprawowaniem opieki i wychowania nad dziećmi
1.4	Objęcie osób małoletnich wywodzących się z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi pomocą w placówkach wsparcia dziennego	Liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	70	70	PWD	Poprawa funkcjonowania dziecka w grupie, kompensacja braków wychowawczych; podjęcie pracy z rodzinami na rzecz eliminowania trudności opiekuńczo-wychowawczych
		Liczba placówek wsparcia dziennego	2	2		
1.5	Realizacja programów profilaktycznych, terapeutycznych, grup wsparcia	Liczba uczestników programów profilaktycznych,	220	320	OPS Marki, PWD, placówki	Zwiększenie poziomu wiedzy na temat uzależnień i zaburzeń związanych ze szczególnymi potrzebami

		terapeutycznych, grup wsparcia			oświatowe, GKRPA	(np. uzależnienia behawioralne)
1.6	Prowadzenie spotkań, wykładów, wykładów promujących wychowanie dziecka bez przemocy	Liczba wydarzeń,	4	6	Urząd Miasta Marki, CAF3, OPS Marki, MOK, placówki oświatowe, PWD, NGO	Wyższy poziom wiedzy z zakresu wychowania bez przemocy i metod oddziaływania na dziecko
		liczba uczestników	100	150		
1.7	Świadczenie wsparcia w postaci specjalistycznego poradnictwa	Liczba osób objętych wsparciem	140	150	OPS Marki, PIK, MPPDiR, PWD	Zwiększenie zdolności rodzin do przezwyciężania trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, rozwiązywania problemów
		Liczba porad	880	900		
1.8	Rozwijanie systemu ulg skierowanych do rodzin, w tym wielodzietnych	Liczba wydanych Mareckich Kart Dużej Rodziny;	1475	1490	OPS Marki,	Poprawa sytuacji materialnej rodzin, promocja modelu rodziny wielodzietnej
		liczba rodzin posiadających MKDR;	505	510		
1.9	Wsparcie rodziców w zakresie opieki nad dzieckiem do lat 3	Liczba rodzin korzystających z Mareckiego Bonu Żłobkowego	65	85	OPS Marki	Zwiększenie dostępu do MBŻ poprzez zwiększenie lub zniesienie kryterium dochodowego

Cel numer 2: Minimalizowanie zapotrzebowania na usługi pieczy zastępczej poprzez zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych i zagwarantowanie wsparcia rodzinom przeżywającym kryzys.

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
2.1	Objęcie rodzin w kryzysie usługi asystenta rodzinnego	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta	25	25	OPS Marki	Ograniczenie czasu przebywania dziecka w pieczy; spadek liczby dzieci kierowanych do pieczy
2.2	Praca z rodziną biologiczną dziecka umieszczonego czasowo w pieczy zastępczej	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia psychologa	3	3	OPS Marki, MPPDiR	Powrót dzieci do rodziny biologicznej
		Liczba rodzin korzystających z programu „Odzyskać Dziecko”	1	2		
		Liczba rodzin objętych pracą socjalną	3	4		
2.3	Organizacja warsztatów wychowawczych, szkoleń dla rodzin niewydolnych wychowawczo	Liczba warsztatów/szkoleń;	3	4	OPS Marki, PWD, PPP, PIK	Zwiększenie poziomu kompetencji wychowawczych rodzin
		liczba uczestników	30	40		
2.4	Zapewnienie rodzinom pomocy w postaci rodzin wspierających	Liczba rodzin wspierających	1	1	OPS Marki	Zmniejszenie liczby dzieci w pieczy

2.5	Prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami w kryzysie, niewydolnościach w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Liczba procedur „Niebieskie karty”	63	60	OPS Marki, ZI	Poprawa funkcjonowania rodzin w zakresie wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej, aktywizacja społeczno-zawodowa rodzin
2.6	Zapewnienie poradnictwa prawnego	Liczba udzielonych porad prawnych z zakresu prawa rodzinnego	192	230	PiK	Zdobycie wiedzy dot. prawa rodzinnego

Cel numer 3: Poprawa jakości działań instytucji działających na rzecz wsparcia rodziny poprzez podnoszenie kompetencji kadr

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
3.1	Organizacja superwizji pracy socjalnej	Liczba superwizji,	12	12	OPS Marki	Wsparcie pracowników socjalnych w pracy z rodziną w kryzysie
		liczba pracowników socjalnych biorących udział w superwizjach	12	12		
3.2	Organizacja szkoleń, spotkań, konferencji adresowanych m.in. do kadr instytucji	Liczba szkoleń, spotkań, konferencji	10	10	OPS Marki, placówki oświatowe	Zwiększenie poziomu wiedzy, zdobycie nowych umiejętności w zakresie wspierania rodziny

	wspierających rodziny					
3.3	Koordinacja działań i bieżąca współpraca instytucji wspierających rodziny	Liczba wspólnych działań, liczba posiedzeń specjalistów	19	20	OPS Marki, PWD, placówki oświatowe, policja, GKRPA, PIK	Wyższy poziom skuteczności podejmowanych działań wsparcia rodziny
3.4	Podejmowanie działań interdyscyplinarnych w zakresie poprawy sytuacji dziecka i rodziny	Liczba spotkań grup roboczych,	126	140	OPS Marki, ZI,	
		liczba zebrań zespołu interdyscyplinarnego	12	12		
		Liczba środowisk objętych procedurą NK	64	60		

VIII. Źródła finansowania programu

Źródłem finansowania zadań określonych w Programie Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 będą środki pochodzące z budżetu Miasta Marki, poszczególnych podmiotów realizujących zadania na rzecz dziecka i rodziny, a także środki uzyskane z dotacji z budżetu państwa oraz dotacji unijnych.

IX. Monitoring i ewaluacja

Monitoring będzie polegał na gromadzeniu i opracowaniu informacji i danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań programowych. Umożliwi to kontrolę postępu i stopnia realizacji zaplanowanych kierunków działań, wdrożenie modyfikacji i zastosowanie działań korygujących w pojawienia się istotnych zmian w obszarze społecznym.

Przedmiotem ewaluacji będzie ocena skuteczności podejmowanych działań w oparciu o pomiar stopnia osiągnięcia wskaźników zapisanych w dokumencie. Analizie zostaną poddane:

- wartości wskaźników uwzględnionych w programie;
- stopień realizacji celu głównego oraz celów szczegółowych oraz ich wpływ na wsparcie rodzin w zakresie zdiagnozowanym w programie;
- trwałość osiągniętych rezultatów;
- współpraca instytucji/podmiotów zaangażowanych w realizację programu oraz ocena jej wpływu na wsparcie rodzin.

Zgodnie z art. 179 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i instytucjach pieczy zastępczej, sprawozdanie z realizacji programu będzie przekładane radzie miasta w terminie do 31 marca każdego roku za rok poprzedzający. Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring i ewaluację będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach.

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na gminy obowiązki w zakresie wspierania rodziny i systemie pieczy zastępczej. Na podstawie art. 176 pkt 1 ww. ustawy do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny. Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 stanowi kontynuację działań realizowanych w okresie 2020-2022.

Podjęcie uchwały jest zasadne z uwagi na obowiązki nakładane na gminy przez ustawodawcę.